

تورک پوردی

ناشری : تورک ادبغاغی

صافی ۴

ییل ۱۰

۱۵ حزیران ۱۳۳۹

74
5

هونه لر [*]

تاریخک قید ایتدیکی زماندن بری، هونلر غوبی جولک شالنده ساکن ایدیلر. حکمدارلرینه (تا کری قوت) نامنی ویرلردی. هونلر، غوبی دن قالقه رق مانجوری و چیفی استیلا ایله بورالری قبل المیلاد ۲۱۰ سنه سندن بعد المیلاد ۵۴ سنه سنه قدر محافظه ایتدیلر. ۵۴ سنه سنه چیفیلر، هونلری چیندن چیقاردی. هونلر ایکی یه آریلوب بر قسمی آسیانک شالنده، بحر حزر سواحلنده، جیحون نهری حوالیسندن، دیگر قسمی اورال طاغاری طرفارنده یرلشدی، که اوروپایی فتح ایدلر بوسوک حوالیده کیلردر.

هونلر، کندیلرندن ۳۷۶ سنه میلادی سنده بحث ایتدیرمکه باشلامشاردر. اوسنه، هونلر، اطاعتلری آلتنه آلدقاری (آلان) لر ایله (هرمان ریت) قرالغنه، ویزی غوطلره هجوم ایتدیلر.

دردنجی عصر میلادی نهایتلارنده هونلر، بر طرفدن آسیایه هجوم ایله ارمنستانی و قاپادوئی (قیصر حوالیسی) کچهرک آیتوشه (انطاکیه) طیانیدیلر. دیگر طرفدن طونه یی کچوب (میزی) و (تراکیا) یه واردیلر؛ طونه بوینده یرلشدیلر.

۴۳۳ ده هونلر خاقانی آتیلا، بویوک تاتارستاندن اسقاندیناوییه قدر - آلمانیانک بر قسمی ده داخل اولدینی حالده - حاکم ایدی.

آتیلا، «بن خرب تا کریسنک قیلیجی بولدم. ییلدیرم دمیرندن، طاللی ظفردن ظفره قوشمقدر» دیه عسکرلرینه کوستردی اردوسی اوقیلیجی مقدس طانیردی. و تا کرینک قیلیجی کیملک النده ایسه مغلوب اولماز، دیرلردی.

آتیلا، اوروپاده ظفردن ظفره قوندی. (هانری مارتن) شویله دیر:

[*] هون، اورخون اپرماغی آیاقلرندن برینک آدی در.

« اسلاو قبیله‌لری ، تریئونیدن لر ، بحر حزر و بحر سیاه سواحلی ،
مانارستاندن دن نهرینه و بحر منجمد شمالی یه قدر آتیلا حاکم ایدی . »
۴۴۳ - ۴۴۷ ده آتیلا ، (میزی) (ایللیری) (ماکدونیا) یی استیلا
ایتدی . ایکنجی تئودوس ، قسطنطنیه یی ، آغیر بر ویرکی ویردرک
قورتاره بیلدی .

دیگر طرفدن هونلر ، غول قطعه سنی ده استیلا ایتشدی . فرانسنک
اسکی آدی اولان غول اووه لرند ، هون سواریلری طولاشیوردی [۱]

فرانسز شاعرلرندن : Richein

زراعت ایله اشتغال ایدن (آری) قومندن اول ،
اوکنه کانه هجوم ایدن کوچجه تورانلی لر یاشادی [۲]

بونلر ، اوکارینه کلن هرشیئه ، زمان و مکانه هجوم ایدرلر ،
ماضی یه تلخف اغزلر ، یاریخی دوضونزلردی ؛
نظرلرند آنجق ، مسرات و حظوظات ایچنده کچیریلدجک
آن حاضرک : قییتی واردی .

اوت ، ایشته اونلر بتم ده وهرمدر ، زیرا بن
فالسده یاشایورایسه مده نه لایتم ، نه غولوایم
بتم کیلکرم ایجه ، جلدیم صاری ، کوزلرم بافر رنکنده در ،
سواری کوکده لییم ، قانولری استحقار ایدیورم [۳]

دیور .

غولوارلر ، رومالیرله اتفاق ایدرک (ایتاک) ک بولوشمه یی تعیین ایتدیکی
(لووار) ده طولاندیلر . فقط تماماآجمع ایتمه دن ، هونلر غول قطعه سنک شمال

[۱] جنوره دارالنوننی آنتر و پولوژی معلمی موسیو (ئوژهن پیتار) ک
تذقیاته کوره بوکون اسویچره نک Valais (واله) قانطونی ط غلرنده ساکن اولانلر ،
اوروپایی هونلر استیلاسنده اورالره واروب یرلشن موغوللاردر .

[۲] توران سرعتلی سواری دیمک در .

[۳] فوپییه : فرانسز قومی پسیقولوژیسی

طرفلارنی تخریب ایتدیلر . یالکیز (سن لو S : Laup) کرجاسیله (ترووا Trol) نی
 براقیدیلر . پارس ده (سن ژنیوویه؟) کرجاسی اوزرینه تخریب ایتیه رک اورلئان
 اوکنه واردیلر . اورلئان لیلر مدافعه وضعیتی آلدیلر سه ده باشه چیقما دیلر
 وهونلر بونلری قلیچدن کپیردی . تام اوسر ده ده (آتیان) یتیشترک ،
 هونلر اورلئانی بوشالتمقه مجبور اولدی . و بوراده هونلر مغلوب اوله رق
 بیکلرجه سی (لووار) نه ری ط لغلرلی آردسندده محو اولدی . آتیلا ،
 (شالون) اووه سندده ده مغلوب اولمغه عودت یولنی طوتدی . یوله میلانه
 اوغراددی و میلان سرایتنه کیرنجه : « روما ایمپراطورینک تخت اوطورمش
 و (سکیت) برنسلرینک اونک آیاغنه قانمقده اولدقارنی مصور » برتابلو
 کوردی ، آتیلا ، رسامه : « شونی سیل ؛ بنم ، تخت اوطورمش رسممی
 یاپ و روما ایمپراطوری ده - آندده آلتین کیسه لری اولدینی حالده -
 آیاغنه قاپانسین » بویله برتابلو یاپ ، دیدی . بونک بر حقیقت اولمی
 کچیکمه دی .

روما ایمپراطورینک منتظم براردوسی یوقدی ؛ ایمپراطور ، سنا ، پایا
 برنجی لئون و روما اشرافی آغلایه رق آتیلانک قرارگاهنه کلیدیلر . روما ،
 سزی متبوع طانیه جق در ، امان بزلری کسمه ، دیه یالواردیلر . آتیلا ،
 اوزون حربلردن کلیوردی ، صوک مغلوبیتی حربک طادینی قاجیرمشدی .
 پاپانک یالوارمه س ده قلبنی یموشاتدی . رومالیلرک رجاسنی قبول ایله صلح
 یاپدی . دعادن باشقه مدافعه واسطه لری اولیان رومالیلر ، بونی برمعجزه
 حن ایتدیار : کوکدن سن پول ایله سن پیه رانیوب آتیلانی قوزقوش ...
 بومعجزه افسانه سی ، بالاخره رافائلک فیرچه سیله ترسیم اولمش
 و (آلفارده) طرفندن هیکل یاسیلمش در .

آتیلا میلاندن مجارستانه کلدی . (ایلدیقو) آندده یک کوژل برقیزه
 عاشق اوله رق بونی زوجه لری آردسده آلدی . (ایلدیقو) ایله زفافی صبحی ،
 آتیلانی تولو بولدیلر (۳۵۳) .

قومانداناری ، اوقیزدن آز چوق شبه‌لندیلرسه ده برشی یامادیلر .
هم روما ، هم بیزانسه (ایلدیقو) نامه مراسم یاپلیدی .
آتیلانک نعشی ، عادت موجبنجه ، اووه اورتسینده ایپک برچادیر
ایچنه قونولوب زیارت ایدلیدی . عسکرلری ، اطرافنده دونه دونه آتیلایی
مدح تورکولری چاغیردیلر . آتیلانک روحنه آتلی قربان ایدلیدی . نعش
بری آلتون ، بری کموش ، بری دمیر اوچ قات ، تابوت ایچنه قونولیدی .
مزارینک نروده اولدینی بیلنمه‌سین ، دیه کیجه دفن ایتدیلر ، مزارینی قازان
اسیرلری ، مزار اوستنده کسیدیلر .

آتیلانک (Jormnbes ژورماند) طرفندن رسم اولمش برتصویری واردرد :
قوجه قفالی ، یاصصی برونلی ، کنیش اوموزلی ، قیصه بویلی در . یوروشی غرورلی ،
سی طنین انداز ایدی . کوزلری فیریل فیریل دوتر و پارلاردی . آردنده
طاشیدینی حکمدارلر ، آتیلانک حضورنده هیتمندن ، فضله اوطورده مدقارینی
حکایه ایدرلردی .

آتیلانک شرفی ، دبدبده دکل حرب میدانلرنده آراردی ؛ پک سواده
ایدی . صوبارداقلری ، چناقلری ، سفره‌سی ، قدح‌لری هپ آغاچ دن ایدی .
یالکزارت ییردی ، اکمه که چهرز نظریله باقارد . برچوق قراللق لر فتح
ایدن بو حکمدارک پای تختی یوق ایدی ویا آتیک صیرتی ایدی . سرایی ، قوجه
برچادیردن عبارت ایدی . آتیلانک بیوک برده‌های عسکری یه مالک ایدی .
مغلوب اولورسه رجعتده کنلک پک ماهر ایدی . رجعت ایتدکن صوکر
اردوسنه یکی بردوزن ویروب دشمنی اوکنه بردن بره چیقویوردی .

تبعه‌سینه و متفق‌لرینه قارش عادل ایدی : فلاکت کونلرنده اونی متفق‌لری
هیچ ترک ایتماش و تبعه‌سی ده عدالتی ، مراسم ایله تسعید ایتشلردر .

هونلرک البسه‌سی ، حیوان دریسندن و پانطالون‌لری علی الا کثر کچی
دریسندن ایدی . آیاق قاپلری بیچمسز اولوب اینی یوروم‌لرینه مانع اولوردی .
سرپوشاری بر مغفر ایدی . یالکزار آت اوستنده حرب ایدرلردی .

نباتاتک چیک کوکاری ایله اکرلری آلتبده براز براقلمش ات ییرلردی .
ایچکی لری قینیر ایدی .

سلاحاری اوچنده سیوردی کیسکلی برمزراق ، برپالا بیچاقدن عبارت
ایدی . برامرا آلتبده دکل قارمه قاریش هجوم وایجاب اندر سه رجعت ایدرلردی .
سیالری پک قورقونج ایدی ؛ اک مهم مظفریت واسطه لرندن بری سیالری
ایدی : قارشیلرنده کیلر ، قورقونج سیالرندن قورقارلردی .

حربدن باشقه برسیاست وظفردن باشقه برقانون طانییان بوجهانگیر ،
تأسیس ایتدیکی واسع ایمپراطورلغک (چین دکرندن اورلئانه قدر : روسیه ،
پولونیا ، جرمانیا ، مجارستان ، بالقان لر ، ایتالیا ، قسماً فرانسه) بقاسی ایچین
هیچ پرشی حاضر لامادیغندن ، وفاتیله (هون ایمپراطورلی) ده طارمه
طاغین اولدی ؛ هر مملکت اعلان استقلال ایتدی .

هون ایمپراطورلی پارچه لاندقندن صوکر ، یسه هون ملتندن اولان
موغوللر وتورکار ، وولغا قییارندن چین دکرینه قدر اولان ساحه ده ،
ایمپراطورلق لر تأسیس ایتدیار ، که (شرق تورکاری) ایمپراطورلی ، آسیلا
ایمپراطورلغیک سوئمسنی متعاقب طوغان برایمپراطورلق در .

هونار منقرض اولنجه ، بونلری تورک قبیله سی رئیس ایلخان دیروب
طوپلایوب یکی بر (شرق تورکاری ایمپراطورلی) تأسیس ایتدی ، تورکار ،
ایرتیش صوی بوینده (آلتای) طاغنده اوطورورلردی . ایمپراطورلق
قورونجه ، تاتارستانک هپسنی ، قسماً سیبریایی ، چین وایرانک بعض یرلری
فتح ایتدیار (وروما ایمپراطورینه سفیر کوندردار . بوتورک خاترینک
سرائی ، ایرتیش صوی منبعی یاننده ، آلتای طساغارینک برتپسی اولان
(توکین) ده ایدی . بوسبیله چینلیار ، اوزاره (توکین قومی) دیردی .
شرق تورکارلی ایمپراطورلری شونارد در :

ایلخان — تومنخان .... ۵۵۳ سنه میلادی

قول ايزىكى خان (ايلخانك اوغلى)

موقان خان — سزكىن (ايلخانك برادرى) ... ۵۷۲

طوپوخان (ايلخانك برادى) ۵۸۱

طوپوخانك وفاتىندە ايمپراطورلق پارچە پارچە اولدى .

شاپوليو خان (شەتو) ۵۸۷

موھو خان (شاپوليوئك برادرى) ۵۸۸

كىكياشە توناتولان خان (موھو خانك برادرى) ۵۹۹

پوكيا خان ۶۰۳

كىمىن خان ۶۰۹

شىپىن خان (كىمىن خانك اوغلى) ۶۱۶

طولوخان (شىپىنك برادرى) ۶۲۰

كىلوخان ۶۴۴

كىلوخان زمانىدە ، قىسقا ۱۰۰ يىلغا يېتىپ كەتتى ، تېمۇرغا ئاغىر وىرگۈلر طرح
ايتتى . اھالى ، بو ئاغىر وىرگۈلرە قارشى عصيان ايلدى ؛ مملەكت آلت
اوست اولدى . شىرق تورك ايمپراطورلىقى منقرض اولەرق يىنىدە (غەربى
تورك ايمپراطورلىقى) طوغدى .

غەربى تورك حكومتىدە ايجە ياشايدىدە آتتلا كىي بوتون تورك قىبىلەلرئى
تكرار بربايراق آلتىدە طوبلامق چىكىزدە نصيب اولدى .

مصطفى دىمى

